

Małgorzata Magda-Czekaj

Instytut Języka Polskiego PAN w Krakowie

ORCID: 0000-0002-8976-8205

malgorzata.magda@ijp.pan.pl

**TYPY I PODTYPY NAZEWNICZE KAMIENIC
W MIASTACH POLSKI****NAMING TYPES AND SUBTYPES OF TENEMENT HOUSES
IN POLISH CITIES**

Abstrakt: W niniejszym artykule przedstawiono nazwy własne kamienic (57 urbanonimów) z wybranych miast Polski. Opisano je z podziałem na dwa zasadnicze typy: jednonominacyjny i wielonominacyjny. W obrębie tych typów wyróżniono także podtypy semantyczno-formalne. Wśród wymienionych typów największą frekwencję wykazują nominacje dwuczłonowe, z członem odantroponimicznym (29), według modelu: **kamienica (dom lub pałac) + nazwisko (lub imię i nazwisko) posesjonata**, np.: *Kamienica Klonowica, Dom Kopernika, Pałac Puławskich, Kamienica Jana Starowicza, Dom Jana Matejki*. Niektóre urbanonimy motywuje miano lokatora kamienicy, np. *Kamienica Heleny Majdaniec*.

W gronie tych urbanonimów równie często pojawiają się konstrukcje wyróżniające jakiś element zdobniczy budynku (28). Dominują tu nominacje wieloczłonowe, zawierające przyimek *pod* oraz człon odantroponimiczny lub odapelatywny: **kamienica + przyimek pod + określenie postaci**, np.: *Kamienica pod Gutenbergiem, Kamienica pod Murzynami, Kamienica pod Małżeństwem*, oraz model: **kamienica + przyimek pod + określenie zwierzęcia lub figury geometrycznej**, np.: *Kamienica pod Baranami, Kamienica pod Gwiazdą*. Są także urbanonimy zawierające w swej strukturze nazwę odapelatywną, bez przyimka *pod* (10): **kamienica + nazwa odapelatywna**, np.: *Kamienica Hetmańska, Kamienica Czarna, Kamienica Mennica*. Niezwykle rzadko spotyka się nominacje z członem odtoponimicznym (3): **kamienica (dom) + toponim lub choronim**: *Kamienica Gdańska, Kamienica Włoska, Dom Turecki*, oraz z członem w funkcji nazwy własnej (1): **kamienica + (ideonim) tytuł filmu**: *Kamienica Vabank*. Raz poświadczona jest **nazwa obcego pochodzenia**: *Hansa Haus*.

Pozostałe, nieliczne przykłady nazw kamienic (5) nie mieszczą się w wymienionych modelach, np.: *Kamienice Śledziowe* (zespół kamienic), *Lwi Zamek, Stary Konwikt, Stara Mennica* (nominacje bez użycia członu *Kamienica*) oraz *Pekin* (nominacja jednoczłonowa). W nazwach własnych kamienic widoczne są różnorodne idee nazwodawców, które upamiętniają miana właścicieli domów, podkreślają urodę budynku lub upodobania do elementów egzotycznych.

Słowa kluczowe: urbanonimy, typ jednonominacyjny i wielonominacyjny, polionimia, modele nazewnicze

Abstract: This article presents the proper names of tenement houses (57 urbanonyms) from selected cities in Poland. They are described in two basic types: single-denomination and multiple-denomination. Within these types there are also distinguished semantic-formal subtypes. Among the types mentioned, the highest frequency is indicated by two-nominalisation, with an anthroponymic derived component (29), according to the model: **tenement (house or palace) + surname (or first name and surname) of the owner**, e.g.: *Klonowica Tenement House, Copernicus House, Pulawski Palace, Jan Starowicz Tenement, Jan Matejko House*. Some urbanonyms are motivated by the name of the tenement's occupant, e.g.: *Helena Majdaniec Tenement House*.

Among these urbanonyms, constructions distinguishing some ornamental element of the building are also common (28). The predominant nominalisations here are multi-components, containing the preposition *under*, and the anthroponymic or appellative derived component: **tenement + preposition under + character term**, e.g.: *Tenement under Gutenberg, Tenement under Negroes, Tenement under Marriage*, and model: **tenement + preposition under + term of animal or geometric figure**, e.g.: *Tenement House under the Rams, Tenement under the Star*. There are also urbanonyms containing in their structure an appellative derived name, without the preposition *under* (10): **tenement + appellative derived name**, e.g.: *Hetman Tenement House, Black Tenement House, The Mint House*. It is extremely rare to find nominations with a toponymic derived element (3): **tenement (house) + toponym or choronym**: *Gdansk Tenement, Italian Tenement, Turkish House*, and with an component in the function of the proper name (1): **tenement + (ideonym) film title**: *Tenement House Vabank*. A foreign name of foreign origin is once attested: *Hansa Haus*.

The few remaining examples of tenement names (5) do not fit the models listed, e.g.: *Herrings Tenements* (a group of tenements) also nominations without using the tenement component: *Lion's Castle, Old Convict, Old Mint* and a one-component nomination: *Beijing*. The names of the tenement houses show the various ideas of the namers, which commemorate the names of the house owners, emphasise the beauty of the building or the predilections for exotic elements.

Keywords: urbanonyms, single-nomination and multi-nomination type, polyonymy, naming models

Wstęp

W systemie słowiańskiej terminologii onomastycznej nazwy własne budynków mieszkalnych zaliczono do oikonimów. Tak więc „nazwy [...] np. kamienic, [...], willi i pensjonatów [...] mogą być rozpatrywane w ramach toponimii” (Kosyl, 2003, s. 370) jako obiekty stałe, trwale połączone z gruntem. Badacze, analizując nazwy tych obiektów, posługiwali się terminami *toponimia miasta* albo *toponimia miejska* (Handke, 1998, s. 283). W leksykonie pt. *Słownik ruskiej onomastycznej terminologii* (Podolskaja, 1978, s. 154) wymieniony jest termin *urbanonim* (< łac. *urbanus* ‘miejski’)¹, do którego zaklasyfikowano także nazwy własne budynków mieszkalnych. Podobnie traktują nazwy własne budynków (jako obiektów śródmiejskich) słowaccy lingwiści – Pavol Odaloš, Elena Vallová (2020, s. 181) oraz polscy, np.: Robert Mrózek (2010, s. 24) czy Artur Gałkowski (2021, s. 64) – czyli

¹ Szerzej na temat zakresu pojęcia *urbanonim* pisze w swojej pracy A. Myszka (2016, s. 44–48).

umieszczają je w obrębie urbanonimów (nazw obiektów w topografii miejskiej). W niniejszym artykule na określenie *nazwy własnej kamienicy* przyjmuję termin *urbanonim* jako najbardziej adekwatny wobec badanych nazw.

Pierwsze *kamienice* (wielopiętrowe domy) pojawiły się w starożytnym Rzymie i nazywano je insułami. Kamienice mieszczańskie, znane z późniejszego okresu, wywodzą się jednak ze średniowiecza. Na zachodzie Europy czas kształtowania się domu miejskiego zbiega się z czasem powstania miast komunalnych (kupiecko-rzemieślniczych), natomiast w Europie Wschodniej – z powstaniem miast lokacyjnych. Kamienice w Polsce pojawiły się dość późno, po lokacji miast na prawie niemieckim, i początkowo tylko w wielkich ośrodkach, najpierw na Śląsku (XIII w.) i terenach północnej Polski (zob. Łupienko, 2015, s. 33).

Jako definicję kamienicy mieszczańskiej można podać za Marią Jolantą Sołtysik (2004, s. 32) następujące objaśnienie: „piętrowy, murowany dom miejski, w zabudowie zwartej, wyodrębniony pod względem przestrzenno-własnościowym i współtworzący wraz z działką układ tradycyjnego bloku urbanistycznego oraz ulicy”. Definicja ta określa cechy klasycznej, wykształconej już w XVIII w. formy kamienicy mieszczańskiej.

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie typów i podtypów nazewniczych *nazw własnych kamienic* z wybranych miast Polski². Zebrany materiał³ okazał się dość różnorodny, dlatego oprócz dwóch zasadniczych typów – jednonominacyjnego (kamienica mająca tylko jedną nazwę) i wielonominacyjnego (kamienica mająca kilka nazw), dodatkowo został podzielony na podtypy semantyczno-formalne, uzupełnione krótkim komentarzem. Kreacje nazw dla danego obiektu w typach wielonominacyjnych ukazane będą w dwóch płaszczyznach: synchronicznej (kiedy różnorodne nazwy tworzone są równolegle, w tym samym czasie) i diachronicznej (kiedy różnorodne nazwy kształtowały się na przestrzeni kilku wieków, od XIV do XIX). Owa różnorodność (zmienność) nominacji dla tego samego obiektu zostanie tu potraktowana jako wielonazwowość, czyli polionimia.

² Por. także artykuł J. Jarosza (2010), pt. «*Andre huse, andre sæder*», czyli o duńskich nazwach domów w grodzie *Hamleta*, oraz rozdział pt. *Nazwy budowli prywatnych* M. Graf (2008, s. 603–604) w pracy zbiorowej poświęconej nazewnictwu geograficznemu Poznania.

³ Materiał nazewniczy pochodzi ze stron internetowych (a ich adresy wraz z nazwami kamienic zamieszczono na końcu artykułu). Podczas gromadzenia materiału w 2023 r. uwagę zwracał zapis leksemu *kamienica* (zamiennie *dom*) raz jako członu nomen proprium (*Kamienica*), innym razem jako nomen appellativum (*kamienica*), np.: *Kamienica Margrabska // kamienica Margrabska, Złota Kamienica // Złota kamienica, Dom Speimana* itp. Przytoczone przykłady (a także podobne) świadczą o nieustabilizowanej jeszcze formie graficznej i dążeniu do włączenia leksemu *kamienica* do klasy nazw własnych. O zmianę pisowni nazw wielowyrazowych postulowano już wiele lat temu. Jednak dopiero 15 maja 2024 r. Rada Języka Polskiego zdecydowała o wprowadzeniu owych zmian od 1 stycznia 2026 r. Wszystkie człony nazwy (oprócz przyimków i spójników oraz niektórych skrótów) będą więc pisane wielką literą. W okresie przejściowym (od 15.05.2024 do 1.01.2026 r.) możliwe jest zapisywanie nazw wielowyrazowych w dwóch wersjach.

I. Typy nominacyjne kamienic

1. Typy jednonominacyjne

A. Wśród typów jednonominacyjnych wyróżniają się dwuczłonowe modele nazewnicze, które oprócz członu Kamienica/Dom zawierają nazwisko lub imiona i nazwiska osób będących właścicielami (posesjonatami) kamienic. Tego typu nominacje są pokłosiem uznania zasług dla osób działających na rzecz miasta oraz na pamiątkę ich wyróżnienia. Są to tzw. nazwy honoryfikatywno-pamiątkowe⁴. W ten sposób w nominacjach kamienic znalazły się nazwiska rajców, burmistrzów, ławników, bankierów, bogatych przedsiębiorców, kupców, rzemieślników oraz sukcesorów – kontynuujących działalność poprzednika. Jako przykłady można tu wymienić następujące nazwy:

Kamienica Bonerowska (Krk.) (< n. *Boner*. Od XVI w. właścicielem kamienicy był najzamożniejszy ród patryc. Bonerów. Twórcą rodu był Jan Boner – żupnik krakowski, który w 1514 r. otrzymał szlachectwo, a następnie godności: burgrabiego zamku krakowskiego, żupnika krakowskiego oraz wielkorządcy krakowskiego. W 1513 r. Boner rozpoczął przebudowę kamienicy, którą kontynuował jego bratanek Seweryn Boner, prowadzący największy w Polsce dom bankowy. Przebudowy kontynuowali także dziedziczący kamienicę Firlejowie, a po 1667 r. Opalińscy. Po 1730 r. kamienica przeszła w posiadanie mieszczan – Mittmanów, dalej Hallerów (1779 r.) i Bochenków (1820 r.)).

Kamienica Zimmermanna (Tor.) (< n. *Zimmermann*. Z rodziny Zimmermanów pochodziło kilka osób zasłużonych dla miasta, w tym 4 rajców miejskich i burmistrzów. Uzyskali oni nobilitację i tytuł szlachecki. Kamienica pochodzi z XIII/ XIV w., a do rodu należała od XVII w.).

Kamienica Ginzburga (Błś.) (< n. *Ginzburg* – żydowski kupiec, dom wzniesiony przed 1906 r.).

Kamienica Mieczysława Pinkusa i Jakuba Lende (Ł., narożna⁵) (< im. i n. *Mieczysław Pinkus* i *Jakub Lende*, przedsiębiorcy pochodzenia żydowskiego, wybudowana w 1896 r.).

Dom Protzena (SSz.) (< n. *Protzen*, dom powstał w 2. poł. XV w., gdy miasto należało do Ligi Hanzeatyckiej. Na przestrzeni wieków właściciele zmieniali się wielokrotnie. W 1627 r. budynek należał do Laurentiusa Bolhagena, od 1696 do 1710 r. do Johanna Kusela. W XVIII i XIX w. dom nadal zmieniał posesjonatów. Od 1872 r. właścicielem posesji stał się szynkarz C. Protzen).

⁴ Terminu tego używam za autorem pracy pt. *Miejski krajobraz nazewniczy Cieszyna w perspektywie diachronicznej* (Mrózek 2010, s. 39, 45).

⁵ Kamienice narożne były w mieście bardziej wyeksponowane i ze względu na swoje położenie, i oryginalną formę stanowiły ważne miejsce na mapie miasta (zob. Bigaj, 2019, s. 23–32).

Dom Uphagena (Gd.) (< n. *Uphagen*, właściciel, sprawował w mieście liczne urzędy, między innymi ławnika, rajcy miejskiego; nabył dom w 1775 r. i mieszkał w nim do śmierci. Od 1802 do 1909 r., w drodze majoratu, dom dziedziczony był przez kolejnych potomków rodziny Uphagenów).

Dom Schlieffów (Gd.) (< n. *Schlieff*, dom wzniesiono w 1520 r., początkowo należał do westfalskiego kupca, a od 1616 r. do Schlieffów – patryc. rodu, którego herb widoczny był na fasadzie budynku. Przedstawiciele rodu byli rajcami i ławnikami).

Kamienica Gruszewiczów (Jrs.) (< n. *Gruszewicz*, pierwotnie właścicielem był Adrian Gruszewicz – cyrulik, ławnik i rajca miejski, potem jego syn, kamienica wzniesiona w 1. poł. XVII w. na reliktach budynku gotyckiego).

Kamienica Hipolitów (Krk.) (< n. *Hipolit*, właścicielami domu była zamożna rodzina kupiecka Hipolitów w XVII w. W 2. poł. tego stulecia przeszła na własność Zaleskich, później wielokrotnie zmieniała jeszcze posesjonatów. Budynek ma XIV-wieczną metrykę).

Kamienica Oppenheimów (Wrc.) (< n. *Oppenheim*, dom był w posiadaniu rodziny bankiera Oppenheima od 1810 do 1902 r. Inicjał nazwiska i data nabycia domu widoczne są na tympanonie portalu).

Kamienica Wejssów (Rad.) (< n. *Wejss*, dom wzniesiono na przełomie XIX/XX w. dla zamożnej rodziny Wejssów).

Kamienica Oleśnickich (Sd., narożna) (< n. *Oleśnicki*, Oleśnicy – bogaty ród szlachecki, kamienicę wznieśli w latach 1770–1780).

Kamienica Attavantich (Jrs.) (< n. włos. *Attavanti*, w 1625 r. dom nabył włoski kupiec Juliusz Attavanti).

Kamienica Orsettich (Jrs., narożna) (< n. włos. *Orsetti*, w 1633 r. właścicielem budynku stał się kupiec pochodzenia włoskiego, Wilhelm Orsetti).

B. W nominacjach kamienic utrwalano również nazwiska postaci wybitnych (ponadnarodowych i ogólnonarodowych) – uczonych, malarzy, pisarzy, będących posesjonatami tych domów, ale także nazwiska piosenkarzy, działaczy społecznych i politycznych – nieposesjonatów (czyli osób, które nie były właścicielami nieruchomości miejskiej). Tego typu urbanonimy należą także do nazw honoryfikacyjno-pamiątkowych. Ilustrują to następujące nazwy:

Dom Kopernika (Tor.) (< n. *Kopernik*, w domu tym w 1473 r. prawdopodobnie urodził się Mikołaj Kopernik, polihistor, w Europie najbardziej znany jako astronom. W 2. poł. XV w. kamienica należała do rodziców M. Kopernika).

Dom Jana Matejki (Krk.) (< im. i n. *Jan Matejko* (1838–1893), jeden z najwybitniejszych malarzy historycznych w Polsce, który urodził się i mieszkał w tym domu).

Kamienica Klonowica (Lub., narożna) (< od n. *Klonowic* (1545–1602), uznawany poeta, pisarz, rajca i burmistrz lubelski. Na elewacji w jednym z medalionów

widnieje popiersie poety. Właścicielem tej kamienicy poeta stał się po ożenku z Agnieszką z Wiślickich).

Kamienica Heleny Majdaniec (Sz.) (< im. i n. *Helena Majdaniec*, polska wokalistka bigbitowa, która od 1946 r. wynajmowała mieszkanie w tej kamienicy).

Kamienica Janiny Szczerskiej (Sz.) (< im. i n. *Janina Szczerska*, działaczka AK, uczestniczka powstania warszawskiego, która w latach 1945–1952 wynajmowała mieszkanie w tym domu).

C. Niektóre nazwy kamienic upamiętniały miana świętych lub świeckich (historycznych) patronów oraz nazwy postaci mitycznych, które pełniły rolę wsporników architektonicznych, np.:

Kamienica pod św. Mikołajem i **Kamienica pod św. Krzysztofem** (KD.) (< im. św. *Mikołaj* i św. *Krzysztof* (postacie widoczne na fasadach⁶), patronów właścicieli, braci Mikołaja i Krzysztofa Przybyłów; kamienice stykają się bocznymi ścianami, pochodzą z 1615 r.).

Kamienica pod Gutenbergiem nazywana też *Domem pod Gutenbergiem* (Ł.) (< n. *Gutenberg*, jego posąg umieszczono w niszy fasady budynku. Wystrój fasady nawiązuje do drukarskich tradycji rodziny. Dom zbudowano w 1896 r.).

Kamienica pod Atlasami lub *Dom pod Atlasami* (Ł., ul. Narutowicza 45) (< nazwy posągów *Atlasów*, wspierających na barkach gzyms; mają one różne atrybuty, symbolizujące między innymi handel, rolnictwo, technikę, architekturę. Dom wybudowano w 1925 r.).

Kamienica pod Atlasami (Ł., ul. Piotrkowska 53, druga kamienica o tej samej nazwie) (< nazwy dwóch *atlantów*⁷, którzy dźwigają charakterystyczny (w stylu neorenesansu francuskiego) wykusz nad bramą. Budynek pochodzi z 1885 r.).

D. Drugim w kolejności, wyróżniającym się modelem nominacyjnym, były nazwy utworzone od godeł – elementów zdobniczych, zoomorficznych. Na fasadach domów umieszczano przedstawienia zwierząt w postaci rzeźb. Już w średniowiecznych bestiariuszach (księgach o zwierzętach) opisywano prawdziwe i fantastyczne zwierzęta oraz ich interpretacje w kontekście moralnym i religijnym. Zwierzętom przypisywano różne symboliczne znaczenia, np. lwa postrzegano jako króla zwierząt i łączono go z symboliką solarną, co wiązało się z odwołaniem do jakiegoś bóstwa, np. chrześcijanie uważali, że lwa można powiązać z Chrystusem⁸.

⁶ Fasady kamienic „są doskonałym tworzywem miejskiej «parady», wypełniając zarówno zadanie standardowych, opartych na ścisłych kanonach rozwiązaniach, jak również spełniając rolę urbanistycznego akcentu o wyjątkowym charakterze” (Domińczak, Zagała, 2016, s. 130).

⁷ *Atlant* – postać muskularnego mężczyzny, podtrzymująca głowę, barkami lub rękami element architektoniczny (np. gzyms, balkon). Pochodzenie nazwy wiąże się z mitycznym tytanem *Atlasem*, dźwigającym sklepienie nieba.

⁸ Por. M. Łanuszka: <https://malopolskatogo.pl/spacer-szlakiem-godel-krakowskich-kamienic/> [dostęp: 27.09.2024].

W 1792 r. w Krakowie wprowadzono numerację budynków. Wówczas zanikł zwyczaj nadawania kamienicom godeł, ale powrócił on pod koniec XIX w. i w okresie międzywojennym⁹. Oprócz przedstawień zwierząt używano także geometrycznych form, np. gwiazd. Jeszcze inna nominacja odwołuje się do kształtu ptasiego gniazda. Tak więc w różnych przestrzeniach miejskich funkcjonują następujące nazwy:

Lwi Zamek (Gd.) (< ap. *lew*, dwie rzeźby widoczne są na portalu domu; *zamek* ('twierdza'), prawdopodobnie chodzi tu o 'zamek mieszkalny').

Kamienica pod Jaszczurką (Krk.) (< ap. *jaszczurka*; tu gryzące się jaszczurki, które w średniowieczu symbolizowały walkę dobra ze złem).

Kamienica pod Jaszczurem (Gd.) (< ap. *jaszczur* – umieszczono go nad wejściem do kamienicy).

Kamienica pod Śpiewającą Żabą (Krk., narożna) (< ap. *śpiewająca żaba* – rzeźba widoczna na fasadzie budynku (szkoły muzycznej); muzykująca żaba nawiązuje do rehotu żab, dochodzącego z okolic płynącej tędy w przeszłości rzeki Rudawy).

Kamienica pod Żabami (BB., narożna) (< ap. *żaby*, tu dwie figury ubrane we fraki, osadzone nad portalem kamienicy).

Kamienica pod Pająkiem (Krk., narożna) (< ap. *pająk*, dekoracja w okrągłym otworze, w zwieńczeniu szczytu).

Kamienica pod Sowami (Wrs., narożna) (< ap. *sowy*, rzeźby widoczne na fasadzie kamienicy).

Kamienica pod Gwiazdą (Tor.) (< ap. *gwiazda*, godło umieszczone ponad szczytem budynku).

Kamienica pod Trzema Gwiazdami (Krk.) (< ap. *trzy gwiazdy*, widoczne w godle).

Kamienica pod Przepiórczym Koszem¹⁰ (Leg., narożna) (< ap. *przepiórczy kosz* (gniazdo), przypominający kształtem okrągły wykusz na wysokości 1. i 2. piętra domu. W poł. XVI w. wykusz ozdobiono sgraffitem).

Na uwagę zasługuje tu jeszcze zespół ośmiu kamienic z XVI wieku, nazywany **Kamienicami Śledziowymi** lub potocznie **Śledziówkami** (Leg.). Ich nazwa pochodzi od mieszczących się w tym miejscu średniowiecznych kramów rybnych. Budynki powstały w XVI w.

E. Wśród nominacji kamienic rzadziej spotyka się określenia upamiętniające kontakty z innymi miastami i krajami, np.:

Kamienica Gdańska zamiennie *Dom Gdański* (KD.) (określenie pochodzi z czasów, gdy Kazimierz Dolny nazywany był „małym Gdańskiem”, a miasta łączyły ożywione kontakty handlowe).

⁹ Zob. M. Łanuszka: <https://malopolskatogo.pl/spacer-szlakiem-godel-krakowskich-kamienic/> [dostęp: 30.01.2023].

¹⁰ W niektórych źródłach spotyka się także nazwę *Kamienica Pod Przepiórczym Gniazdem*. https://www.turpravda.pl/places/pl/legnica/Dom_U_gnezda_perepelki-s9086/ [dostęp: 18.03.2023].

Dom Turecki (Krk., narożny) (nazwa budynku nawiązuje do pobytu w Turcji jej właściciela A. T. Rayskiego, oficera armii osmańskiej. Kamienica zwieńczona jest orientalnym minaretem, ozdobionym półksiężycem. Dom przypomina meczet z zachowaniem muzułmańskich zasad).

Hansa Haus (Byt.) (nazwa *Hansa* (< niem. *Hanse* ‘gromada’) kojarzona jest ze Związkiem Hanzeatyckim, skupiającym kupców lub miasta handlowe Europy z czasów średniowiecza. Przed II wojną światową w kamienicy mieścił się dom handlowy (stąd drugi człon nazwy *Haus* < niem. *das Haus* ‘dom’). Na portalu widnieje płaskorzeźba żaglowca, symbolizująca handel zamorski).

F. Z upamiętnieniem wydarzenia kulturalnego wiąże się motywacja jednej nazwy. Przypomina ona miejsce (kamienicę), w którym kręcono scenę filmu:

Kamienica Vabank (Ł.) (< fran. *va banqe* ‘iść na całość’; w grze karcianej ‘stawka o cały bank’). Nazwa kamienicy nawiązuje do identycznego tytułu filmu *Vabank*, w reż. J. Machulskiego (z 1981 r.). W podwórzu kamienicy widoczny jest mural o tym samym tytule.

2. Typy wielonominacyjne

Wielonominacyjne typy urbanonimiczne charakteryzują się zmiennością nazwy danego obiektu urbanonimicznego, polegającą na kreacji nowej nazwy o innej motywacji. Polionimia (wielonazwowość)¹¹ ta widoczna jest zarówno w płaszczyźnie synchronicznej, jak i diachronicznej. Współcześnie nominacje te używane są w komunikacji wariantywnie (zamiennie) i spełniają tę samą funkcję, czyli identyfikacyjną, odróżniającą też między sobą obiekty.

Niektóre typy wielonominacyjne powielają pewne modele nazewnicze, zastosowane już w typach jednonominacyjnych (mających jedną nazwę). Są to np. odantroponimiczne nazwy kamienic, które szczególnie w ujęciu diachronicznym ukazują dzieje rodzin zakodowane w tych nominacjach, odniesienia do historii politycznej i społecznej oraz historii kultury.

A. Przykładowe urbanonimy poświadczają nominacje utworzone od nazwisk zmieniających się właścicieli na przestrzeni kilku wieków (od 1. poł. XV do 1. poł. XX w.). Określenia dodatkowe informowały o późniejszej funkcji danej kamienicy oraz jej dekoracji:

Kamienica Bornbachowska (*Burbachowska*) lub **Kamienica Winklerowska** albo **Stary Konwikt** (Wrs., narożna) (< n. *Burbach*¹², była własnością Burbachów

¹¹ Więcej na temat terminu polionimia (jego ewolucji) w onomastyce, na przykładzie hydronimów, ojkonimów i speleonimów, pisze w swoim artykule U. Bijak (2016, s. 55–57).

¹² Por. *Metryka Koronna nr 8*, IH PAN, Warszawa 2018, [285] MK 8, 27 [Warszawa, 12 lipca 1526]. https://rcin.org.pl/Content/140279/PDF/WA303_174020_110865_Salina.pdf [dostęp: 1.02. 2023].

w latach 1449–1650); druga nazwa < n. *Winkler* (1. poł. XVIII w.); trzecia nazwa < ap. *konwikt* ‘przyklasztorna szkoła z internatem’, w 1748–1773 kamienica należała do jezuitów litewskich, w 1752 r. powstał w budynku konwikt).

Dom Speymanna albo **Dom Steffensów** lub **Złota Kamienica** (Gd.) (< n. *Speymann* – pierwszy właściciel, kupiec, burmistrz i rajca gdański w XVII w.; druga nazwa < n. *Steffens* – *Steffensowie* to gdańska rodzina kupiecka, posiadała dom od XVIII w. do 1918 r.; trzecia nazwa odwołuje się do pierwotnej złotej kolorystyki fasady).

Kamienica Montelupich lub **Kamienica Włoska** (Krk.) (< n. *Montelupi*, w sieni umieszczono herb florenckiego rodu Montelupich, który poświadcza własność tej kamienicy. Po Cortinich (1666 r.) dom przeszedł w posiadanie Bractwa Włoskiego (do roku 1779), stąd drugie określenie kamienicy).

B. Wśród modeli nazewniczych spotyka się też człony z określeniami tytułów arystokratycznych (*margrabia*, *książę*) oraz godności wojskowych (*hetman*). Jedna kamienica znana jest z trzech nazw, oprócz tej motywowanej tytułem arystokratycznym, druga nazwa ma charakter patronalny, czy szerzej – pamiątkowy, a trzecia wynika z elementu architektonicznego (*narożnej przypory*). Pozostałe nominacje (dwóch kamienic) informowały o wcześniejszej działalności mennicy w danym budynku. Jedna nazwa wywodzi się od godła aptecznego:

Kamienica Mennica lub **Kamienica Margrabska** (Krk., narożna) (< ap. *mennica*, która działała w budynku w końcu XIV w.; druga nazwa < ap. *margrabia* – Zygmunt Myszkowski, który kupił dom w 1591 r.¹³).

Stara Mennica lub **Kamienica Hetmańska** (Krk.) (< ap. *stara mennica*, którą Kasper Ber (ok. 1460–1543) urządził w kamienicy. Około poł. XVI w. kamienica należała do rodziny Berów; druga nazwa < ap. *hetman* – kasztelan krakowski, J.K. Branicki. Od 2. poł. XVII w. kamienica była w posiadaniu rodziny Branickich)¹⁴.

Kamienica Książęca lub **Kamienica pod św. Janem Kapistranem** albo **Kamienica Podparta** (Krk.) (< ap. *książę*, księżęta mazowieccy byli właścicielami budynku w XIV w.; druga nazwa < im. i n. *Jan Kapistran*¹⁵ – w domu tym mieszkał w latach 1453–1454. Jego posąg umieszczono na rogu kamienicy w 2. poł. XVIII w.; trzecia nazwa < ap. *podpora* ‘przypora’).

Kamienica Książęca lub **Kamienica pod Lwem** (Op., narożna) (< ap. *książę* – właścicielami do 1532 r. byli księżęta piastowscy; druga nazwa pochodzi < nazwy apteki *Pod Lwem*, która funkcjonowała w tym budynku do lat 50. XX w. Figurę lwa umieszczono we wnęce elewacji około 1824 r.

¹³ Zob. <https://zabytek.pl/pl/obiekty/krakow-kamienica-margrabska-2> [dostęp: 1.02.2023].

¹⁴ Zob. <https://szarages.com/kamienica-hetmanska/> [dostęp: 1.02.2023].

¹⁵ wł. *Giovanni da Capestrano* (ur. w 1386 r. w Capestrano w Abruzji – region we Włoszech na Półwyspie Apenińskim).

C. Nazwy kamienic, oprócz nazwiska właściciela, motywowały też godła apteczne (należące do kategorii godeł kupieckich), od których pochodziły najstarsze nazwy aptek (Rutkiewicz-Hanczewska, 2020, s. 69). Kamienica przyjmowała więc nazwę, którą określana była apteka znajdująca się w tej kamienicy. Poświadcza to powyżej wymieniony przykład (*Kamienica pod Lwem*) i następane:

Kamienica Nyczowska lub ***Kamienica pod Murzynami***, ***Kamienica pod Etiopy*** też ***Sub Aethiopibus*** (Krk., narożna) (< n. *Nicz* – właściciel kamienicy (przed 1571 r.); drugie określenie < nazwy os. w l. m. *Murzyni* – postaci umieszczone w godle (z XVII w.) na narożniku kamienicy. W XVI w. w budynku była apteka zwana *Sub aethiopibus*, tłumaczona *pod Etyopy* lub *pod Murzyny*. Godło apteczne z postaciami Murzynów umieszczone było w aptece, a także przed apteką).

Kamienica pod Murzynkiem lub ***Kamienica pod Murzynem*** (Pszcz., narożna) (< nazwy os. deminutywnej *Murzynek*, figurę postaci umieszczono we wnęce okiennej w 1864 r. Pierwszym aptekarzem w tym domu był jego właściciel Robert Hirschfelder).

D. Niektóre domy miejskie, pierwotnie kamienice, po przebudowie stały się pałacami, czyli reprezentacyjnymi budowlami mieszkalnymi, co wiąże się także z nominacją tych budynków. Przykładowo:

Kamienica Puchalskiego później ***Pałac Puławskich*** (Kal., narożna) (< n. *Puchalski* – oficer wojsk napoleońskich, dom wzniesiony w latach 1828–1831. W 1836 r. po przebudowie kamienica stała się własnością *Puławskiego* (kaliskiego Żyda) i zyskała drugą nazwę – *Pałac Puławskich*).

Kamienica pod Baranami (Krk. narożna), później ***Pałac pod Baranami*** (< ap. *barany*, których rzeźby głów stanowiły godła średniowiecznej *Kamienicy pod Barany* (1346 r.). W bestiariuszach pisano, że barany były zwierzętami ofiarnymi. Jednak w tym przypadku godło odzwierciedlało funkcję budynku, gdyż na jej dziedzińcu trzymano zwierzęta na sprzedaż. *Pałac* powstał w XV w. z połączenia dwóch istniejących kamienic gotyckich, w XVII w. ówczesny właściciel dołączył jeszcze jedną kamienicę. W latach 1853–1854 nad bramą budynku pojawiły się charakterystyczne baranie głowy).

E. Egzemplifikacją polionimii będą też dwie lub trzy równoległe nominacje, powstałe synchronicznie. Zazwyczaj jedno określenie pochodziło od nazwiska / imienia i nazwiska, pozostałe nazwy odnosiły się do zdobień umieszczonych na fasadzie budynku – rzeźbionych postaci patronalnych, zwierząt i koloru elewacji:

Kamienica Sołtanowska lub ***Kamienica pod Madonną*** (Zm.) (< im. *Sołtan* (Sachwelowicz); w latach 1642–1743 kamienica należała do Sachwelowiczów; druga nazwa < ap. *madonna* – płaskorzeźba na fasadzie budynku).

Kamienica Jana Starowicza lub **Kamienica pod Góralem** (Ł.) (< im. i n. *Jan Starowicz*, miłośnik Tatr; druga nazwa < ap. *góral* – rzeźba górala w tradycyjnym stroju z Podhala zdobiąca front budynku; kamienica pochodzi z 1909–1910 r.).

Kamienica Rodryga Mroczkowskiego lub **Kamienica Krakowiacy i Górale** (Wrs.) (< im. i n. *Rodryg Mroczkowski*, pierwszy właściciel; druga nazwa wiąże się z czterema figurami atlantów w polskich strojach ludowych – *Krakowiaków i Górali*, które podtrzymują loggie balkonowe).

Kamienica Bartoszewiczów lub **Kamienica pod Aniołem** albo **Kamienica pod Lwem** (Zm.) (< n. *Bartoszewicz*, zbudowana w 1. poł. XVII w. przez Gabriela Bartosza. Do Bartoszewiczów należała do końca XVII w.; druga nazwa < ap. *anioł* – Gabriel (patron fundatora kamienicy), płaskorzeźba umieszczona w niszy elewacji; trzecia nazwa < ap. *lew* – dwa lwy zdobią fasadę).

Kamienica Celejowska albo **Kamienica pod św. Bartłojem** lub **Kamienica Czarna** (KD.) (< n. *Celej*, właściciel, wzniesiona w 1635 r.; druga nazwa < im. *św. Bartłojem*, patrona właściciela – figura umieszczona jest w niszy fasady; trzecia nazwa < ap. *czarna* – dawna ciemna barwa tynku).

Kamienica Ariewowiczowska lub **Kamienica pod Małżeństwem** albo **Kamienica Szafirowa** (Zm.) (< n. *Ariewowicz*, właściciel w XVII w.; druga nazwa < ap. *małżeństwo* – płaskorzeźba dwóch postaci, być może małżeństwa, umieszczona między oknami 2. piętra; trzecia nazwa < ap. *szafirowa* – kolor elewacji).

F. Kilka przykładów nominacji kamienic pokazuje jeszcze inne kombinacje nazewnicze. Oprócz nazw odantropomicznych i odapelatywnych utworzono także określenie odtoponimiczne:

Kamienica Schliffenów lub **Kamienica Kupiecka** (Kłb.) (< n. *Schliffen*, właścicielami była mieszczańska rodzina żyjąca w XV w.; druga nazwa < ap. *kupiec* – hanzeatycki, pochodzący z tej rodziny; początkowo dom pełnił rolę handlową).

Kamienica Wolfa Krongolda zwyczajowo zwana **Pekinem** (Wrs., narożna) (< im. i n. *Wolf Krongold* – żydowski przedsiębiorca budowlany, dom zbudowano w końcu XIX w.; drugie określenie < nazwy *Pekin*, metaforycznie określa przeludnioną kamienicę czynszową¹⁶).

II. Podsumowanie

W niniejszej pracy nazwy własne kamienic (57 urbanonimów) podzielono na dwa główne typy: jednonominacyjny (38) i wielonominacyjny (nazwy kamienic z dwoma określeniami: 12, nazwy kamienic z trzema określeniami: 6, nazwy kamienic z czterema określeniami: 1). Taki podział pozwolił na wyróżnienie kamienic określanych tylko jedną nominacją oraz kamienic określanych kilkoma

¹⁶ Na temat kamienic czynszowych obszernie w swojej pracy pisze A. Łupienko (2015).

nominacjami (synchronicznie i diachronicznie). W celu dokładniejszego podziału nazw w obrębie typów głównych wyodrębniono także podtypy semantyczno-formalne. Spośród dwóch zasadniczych typów nominacyjnych kamienic największą frekwencję wskazują nominacje dwuczłonowe, z członem odantroponimicznym (29), według modeli:

1.1. kamienica (lub dom albo pałac) + nazwisko rodowe posesjonata (użyte w dopełniaczu liczby pojedynczej oraz liczby mnogiej); nazwy te pełnią funkcję honoryfikatywno-pamiątkową: *Kamienica Ginzburga, Kamienica Klonowica, Kamienica Zimmermanna, Dom Kopernika, Dom Protzena, Dom Speymanna, Dom Uphagena, Kamienica Puchalskiego, Kamienica Bartoszewiczów, Kamienica Gruszewiczów, Kamienica Hipolitów, Kamienica Oppenheimów, Kamienica Schliffenów, Kamienica Wejssów, Dom Schlieffów, Dom Steffensów, Kamienica Attavantich, Kamienica Montelupich, Kamienica Oleśnickich, Kamienica Orsettich, Pałac Puławskich*, a także funkcję posesywną (dzierzawczą), z członem przymiotnikowym: *Kamienica Ariewowiczowska, Kamienica Bonerowska, Kamienica Bornbachowska, Kamienica Celejowska, Kamienica Nyczowska, Kamienica Sołtanowska, Kamienica Winklerowska* (28).

1.2. kamienica (lub dom) + imię i nazwisko rodowe posesjonata (także dwóch posesjonatów): *Dom Jana Matejki, Kamienica Jana Starowicza, Kamienica Rodryga Mroczkowskiego, Kamienica Wolfa Krongolda, Kamienica Mieczysława Pinkusa i Jakuba Lende* (5). Model nazewniczy, eksponujący zamiast **imienia i nazwiska posesjonata – imię i nazwisko lokatora kamienicy** należy do nominacji rzadszych: *Kamienica Heleny Majdaniec, Kamienica Janiny Szczerskiej* (2).

Obok nominacji z członem wskazującym na posesjonata domu równie częste są konstrukcje wyróżniające jakiś element zdobniczy budynku (28). W tym przypadku dominują nominacje wieloczłonowe (z wyrażeniem przyimkowym), zawierające charakterystyczny przyimek *pod* oraz człon odantroponimiczny lub odapelatywny, według przykładowych modeli:

2.1. kamienica + przyimek pod + określenie postaci (w l. poj. i l. mn. oraz z tytułem ‘święty’):

Kamienica pod Aniołem, Kamienica pod Etiopy, Kamienica pod Góralem, Kamienica pod Gutenbergiem, Kamienica pod Madonną, Kamienica pod Małżeństwem, Kamienica pod Murzynkiem, Kamienica pod Murzynem, Kamienica pod Atlasami (2 razy), *Kamienica pod Murzynami, Kamienica pod św. Bartłomiejem, Kamienica pod św. Krzysztofem, Kamienica pod św. Mikołajem, Kamienica pod św. Janem Kapistranem* (15).

2.2. kamienica (lub pałac) + przyimek pod + określenie zwierzęcia lub figury geometrycznej (w l. poj. i l. mn.): *Kamienica pod Baranami, Pałac pod Baranami, Kamienica pod Jaszczurką, Kamienica pod Jaszczurem, Kamienica pod Lwem* (2 razy), *Kamienica pod Pająkiem, Kamienica pod Sowami, Kamienica pod Żabami, Kamienica pod Gwiazdą*, z bardziej rozbudowanymi określeniami:

Kamienica pod Śpiewającą Żabą, Kamienica pod Przepiórczym Koszem, Kamienica pod Trzema Gwiazdami (13).

Niezwykle rzadko spotyka się w nazewnictwie miejskim nominacje z członem odtoponimicznym oraz z członem w funkcji nazwy własnej:

3.1. kamienica (dom) + toponim lub choronim: *Kamienica Gdańska, Dom Turecki, Kamienica Włoska* (3).

3.2. kamienica + (ideonim) tytuł filmu: *Kamienica Vabank* (1).

Raz pojawia się **nazwa obcego pochodzenia:** *Hansa Haus*.

Są także urbanonimy, które mają w swej strukturze nazwę odapelatywną, występującą w postaci przymiotnika lub rzeczownika, rzadziej dwóch rzeczowników (w l. mn.), ale bez obecności przyimka *pod*.

4. kamienica + nazwa odapelatywna lub nazwa odapelatywna + kamienica: *Kamienica Hetmańska, Kamienica Książęca, Kamienica Margrabska, Kamienica Kupiecka, Kamienica Podparta, Kamienica Czarna, Kamienica Szafirowa, Złota Kamienica* (zmiana szyku), *Kamienica Mennica, Kamienica Krakowiacy i Górale* (figury atlantów)¹⁷ (10).

Pozostałe, pojedyncze przykłady kamienic nie mieszczą się w wyżej wymienionych modelach nazewnictwych; można tu wymienić *Kamienice Śledziowe* (określające zespół kamienic) oraz nominacje bez użycia członu *Kamienice: Lwi Zamek, Stary Konwikt, Stara Mennica*, a także nominację jednoczłonową *Pekin* (5).

W nazwach własnych kamienic widoczne są różnorodne idee nazwodawców. Z jednej strony uwiecznia się w nich pamięć właścicieli domów, z drugiej zaś – odczuwa się w tych propriach chęć podkreślenia estetycznego wyglądu kamienicy, czasami można także zauważyć upodobanie do tego, co inne, obce, egzotyczne.

Skróty miast umieszczone w nawiasach przy nazwach kamienic

- BB. – Bielsko Biała
- Błs. – Białystok
- Byt. – Bytom
- Gd. – Gdańsk
- Jrs. – Jarosław
- Kal. – Kalisz
- KD. – Kazimierz Dolny
- Kłb. – Kołobrzeg
- Krk. – Kraków
- Leg. – Legnica
- Lub. – Lublin
- Ł. – Łódź
- Op. – Opole

¹⁷ *krakowiak* ‘mężczyzna w regionalnym stroju krakowskim’; *góral* ‘mężczyzna w stroju góralskim’.

Pszc. – Pszczyna
 Rad. – Radom
 Sd. – Sandomierz
 SSz. – Stargard Szczeciński (od 2016 r. Stargard)
 Sz. – Szczecin
 Tor. – Toruń
 Wrc. – Wrocław
 Wrs. – Warszawa
 Zm. – Zamość

Inne skróty

ap. – apelatyw
 im. – imię
 n. – nazwisko
 niem. – niemiecki
 patryc. – patrycjuszowski
 włos. – włoski

Bibliografia

- Bigaj, P. (2019). Dom narożny w kwartale zabudowy miejskiej – znak miejsca albo ku formie predestynowanej do oryginalności. *Środowisko mieszkaniowe – Housing Enviroment* 26, 23–32.
- Bijak, U. (2016). Polionimia, czyli „wojna nazw”. *Polonica XXXVI*, 55–66.
- Domińczak, M., Zaguła, A. (2016). *Typologia łódzkiej kamienicy*. Łódź: Urząd Miasta Łodzi, Biuro Architekta Miasta.
- Gałkowski, A. (2021). Terminologiczne osobliwości wśród metanazw onomastycznych w obszarze francuskim, angielskim, i włoskim. *Onomastica LXI/2021*, 55–74.
- Graf, M. (2008). Nazwy budowli prywatnych. W: Z. Zagórski (red.), *Nazewnictwo geograficzne Poznania* (s. 603–604). Poznań: Wydawnictwo Naukowe im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.
- Handke, K. (1998). Nazewnictwo miejskie. W: E. Rzetelska-Feleszko (red.), *Encyklopedia. Polskie nazwy własne* (s. 283–307). Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie PAN IJP.
- Jarosz, J. (2010). „Andre huse, andre sæder”, czyli o duńskich nazwach domów w grodzie Hamleta. W: R. Łobodzińska (red.), *Nazwy własne a społeczeństwo*, t. 2 (s. 337–355). Łask: Oficyna Wydawnicza Leksem.
- Kosyl, C. (2003). Chrematonimia, W: E. Rzetelska-Feleszko, A. Cieślíkowa przy współudziale J. Dumy (red.), *Słowiańska onomastyka. Encyklopedia*, t. 2 (s. 370–375). Warszawa–Kraków: Towarzystwo Naukowe Warszawskie.
- Łupienko, A. (2015). *Kamienice czynszowe Warszawy 1864–1914*. Warszawa: Instytut Historii PAN.
- Mrózek, R. (2010). *Miejski krajobraz nazewniczy Cieszyna w perspektywie diachronicznej*. Katowice–Cieszyn–Ustroń: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Myszka, A. (2016). *Urbanonimia Rzeszowa*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Odaloš, P., Vallová, E. (2020). Sústava slovanskej onomastickej terminológie (vznik, existencia, neuralgickíe miesta, aktualizácia). *Folia Onomastica Croatica* 29, 169–202.

- Podolskaja, N.W. (1978). *Slowar' russkoj onomasticzieskoj terminologii*. Moskwa: Izdatelstwo Nauka.
- Rutkiewicz-Hanczewska, M. (2020). Patronalne i pamiątkowe nazwy polskich aptek. W: M. Rutkiewicz-Hanczewska, J.B. Walkowiak (red.), *Wielkopolska nazwami opisana* (s. 69–95). Poznań: Wydawnictwo Poznańskie Studia Polonistyczne, UAM.
- Sołtysik, M. J. (2004). Termin i pojęcie kamienicy w tradycji historycznej. W: M.J. Sołtysik (red.), *Kamienica w krajach Europy Północnej* (s. 27–34). Gdańsk: Wydawnictwo Nadbałtyckie Centrum Kultury, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej.

Spis kamienic według typów i podtypów nazewniczych – adresy i źródła

1. Typy jednonominacyjne

- A. Kamienica Bonerowska** (Rynek Główny 9, Kraków) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/krakow-kamienica-bonerowska-2> [dostęp: 16.03.2023].
- Kamienica Zimmermanna** (Rynek Staromiejski 29, Toruń) <https://toruntour.pl/5482/kamienica-zimmermanna-torun-rynek-staromiejski-29> [dostęp: 11.03.2023].
- Kamienica Ginzburga** (ul. Krakowska 1, róg ul. Św. Rocha, Białystok) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Ginzburga_w_Bia%C5%82ymstoku [dostęp: 4.02.2023].
- Kamienica Mieczysława Pinkusa i Jakuba Lende** (róg al. Kościuszki 1 i ul. Zielonej 8, Łódź) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Mieczys%C5%82awa_Pinkusa_i_Jakuba_Lende [dostęp: 4.02.2023].
- Dom Protzena** (ul. Kazimierza Wielkiego 13, Stargard Szczeciński) <https://www.rp.pl/nieruchomosci/art9582811-sredniowieczny-dom-zamoznych-kupcow-hanzeatycznych> [dostęp: 5.02.2023].
- Dom Uphagena** (ul. Długa 12, Gdańsk) <https://muzeumgdansk.pl/oddzialy-muzeum/dom-uphagena/> [dostęp: 5.02.2023].
- Dom Schlieffów** (ul. Chlebnicka 14, Gdańsk) https://pl.wikipedia.org/wiki/Dom_Schlieff%C3%B3w_w_Gda%C5%84sku [dostęp: 5.02.2023].
- Kamienica Gruszewiczów** (Rynek 6, Jarosław) <https://www.jaroslawski.pl/pl/szlak-kultury-mieszczanskiej/kamienica-gruszewiczow> [dostęp: 5.02.2023].
- Kamienica Hipolitów** (pl. Mariacki 3, Kraków) <https://muzeumkrakowa.pl/oddzialy/historia-kamienicy-hipolitow> [dostęp: 6.02.2023].
- Kamienica Oppenheimów** (pl. Solny 4, Wrocław) https://pl.wikipedia.org/wiki/Dom_Oppenheim%C3%B3w_we_Wroc%C5%82awiu [dostęp: 5.02.2023].
- Kamienica Wejssów** (ul. Moniuszki 18, Radom) <https://www.cozadzien.pl/radom/spacerkiem-po-miescie-kamienica-wejssow/58895> [dostęp: 6.02.2023].

- Kamienica Oleśnickich** (Rynek 10, Sandomierz) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/sandomierz-kamienica-mieszczanska-tzw-kamienica-olesnickich> [dostęp: 5.02.2023].
- Kamienica Attavantich** (Rynek 5, Jarosław) https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-226381/dokumenty/PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_18_EN.309504/1 [dostęp: 4.02.2023] i https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Attavantich_w_Jaros%C5%82awiu [dostęp: 4.02.2023].
- Kamienica Orsettich** (na rogu Rynku 4, u wylotu ul. Trybunalskiej, Jarosław) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/jaroslaw-kamienica-orsettich-ob-muzeum> [dostęp: 4.02.2023].
- B. Dom Kopernika** (ul. Kopernika 15/17, Toruń) <https://www.torun.pl/pl/turystyka/zwiedzanie-miasta/zabytki/dom-mikolaja-kopernika> [dostęp: 12.03.2023].
- Dom Jana Matejki** (ul. Floriańska 41, Kraków) <http://www.krakow.travel/92-krakow-dom-jana-matejki> [dostęp: 12.03.2023].
- Kamienica Klonowica** (na rogu Rynku 2 i ul. Olejnej, Lublin) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Klonowica_w_Lublinie [dostęp: 12.03.2023].
- Kamienica Heleny Majdaniec** (ul. Wielkopolska 29, Szczecin) <https://visitszczecin.eu/pl/inne/84-niezwykli-szczecinianie-i-ich-kamienice> [dostęp: 29.03.2023].
- Kamienica Janiny Szczerskiej** (al. Piastów 66, Szczecin) <https://visitszczecin.eu/pl/inne/84-niezwykli-szczecinianie-i-ich-kamienice> [dostęp: 29.03.2023].
- C. Kamienica pod św. Mikołajem i Kamienica pod św. Krzysztofem** (Rynek 14, Kazimierz Dolny) https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-251196/dokumenty/PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_06_EN.366982/1 https://zabytek.pl/pl/obiekty/g-232211/dokumenty/PL.1.9.ZIPOZ.NID_N_06_EN.367013/1 [dostęp: 4.02.2023].
- Kamienica pod Gutenbergiem** (ul. Piotrkowska 86, Łódź) <https://lodz.travel/turystyka/co-zobaczyc-ulica-piotrkowska/kamienica-pod-gutenbergiem/> [dostęp: 29.03.2023].
- Kamienica pod Atlasami** (ul. Narutowicza 45, Łódź) <https://uml.lodz.pl/aktualnosci-lodzpl/artukul-lodzpl/lodzianizmy-kamienica-pod-atlasami-czy-wiesz-co-oznacza-ich-atrybuty-id45256/2021/11/15/> [dostęp: 29.03.2023].
- Kamienica pod Atlasami** (ul. Piotrkowska 53, Łódź) <https://uml.lodz.pl/aktualnosci-lodzpl/artukul-lodzpl/lodzianizmy-lodz-ma-dwie-kamienice-pod-atlasami-gdzie-jest-ta-druga-id45290/2021/11/17/> [dostęp: 29.03.2023].
- D. Lwi Zamek** (ul. Długa 35, Gdańsk) http://www.przewodnikgdanski.pl/2014/wp-content/uploads/2014/02/Droga-Kr%C3%B3lewska_czII_D%C5%82uga1.pdf [dostęp: 29.03.2023].
- Kamienica pod Jaszczurką** (Rynek Główny 8, Kraków) <https://malopolskatogo.pl/spacer-szlakiem-godel-krakowskich-kamienic/> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Jaszczurem (ul. Długa 47, Gdańsk) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kamienica_Gda%C5%84sk,_ul._D%C5%82uga_47_by_AW.jpg [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Śpiewającą Żabą (ul. Retoryka 26, na rogu z ul. Piłsudskiego 1, Kraków) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Pod_%C5%9Apiewaj%C4%85c%C4%85_%C5%BBa-%C4%85_w_Krakowie [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Żabami (na rogu pl. Wojska Polskiego 12 i ul. Targowej 2, Bielsko-Biała) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Pod_%C5%BBabami_w_Bielsku-Bia%C5%82ej [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Pająkiem (ul. Karmelicka 35, na rogu z ul. Batorego, Kraków) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Pod_Paj%C4%85kiem_w_Krakowie [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Sowami (ul. Okrzei 26, Warszawa) <https://www.warszawskie-mozaiki.pl/2019/04/kamienica-pod-sowami-okrzei-26.html> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Gwiazdą (Rynek Staromiejski 35, Toruń) <https://visittorun.com/pl/content/kamienica-pod-gwiazd%C4%85> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Trzema Gwiazdami (Rynek Główny 32, Kraków) <http://www.starykrakow.com.pl/dawne-kamienice/rynek/rynek.htm> [dostęp: 29.03.2023]. http://www.krakow4u.pl/Kamienica_Pod_Trzema_Gwiazdami.html [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica pod Przepińczym Koszem (Rynek 38, Legnica) <https://zabytki.legnica.eu/kamienica-pod-przepińczym-koszem> [dostęp: 16.03.2023].

Kamienice Śledziowe (Rynek 24-31, Legnica) <https://klubpodroznikow.com/relacje/polska/polska-inne-miejsca/1340-legnica> [dostęp: 18.03.2023]. https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienice_%C5%9Aledziowe_w_Legnicy [dostęp: 29.03.2023].

E. Kamienica Gdańska lub *Dom Gdański* (Rynek 18, Kazimierz Dolny) <https://www.kazimierz-dolny.pl/zabytki/117480/> [dostęp: 29.03.2023].

Dom Turecki (ul. Długa 31 i róg ul. Pędzichów 2, Kraków) <https://www.whitemad.pl/dom-turecki-w-krakowie/> [dostęp: 5.02.2023].

Hansa Haus (ul. Webera 4, Bytom) <https://www.whitemad.pl/jest-wyjatkowa-kamienica-hansa-haus-w-bytomiu/> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Vabank (ul. G. Piramowicza 6, Łódź) <http://baedekerlodz.blogspot.com/2019/02/kasiarz-kwinto-na-odzkim-podworku.html> [dostęp: 29.03.2023].

2. Typy wielonominacyjne

A. Kamienica Bornbachowska (Burbachowska) lub **Kamienica Winklerowska** lub **Stary Konwikt** (Rynek Starego Miasta 2, róg ul. Celnej i Brzozowej, Warszawa) <http://www.warszawska.info/stare-miasto/rynek/rynek2.html> [dostęp: 29.03.2023].

Dom Speymanna albo *Dom Steffensów* lub *Złota Kamienica* (Długi Targ 41, Gdańsk) <https://infogdansk.pl/zlota-kamienica/> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Montelupich lub *Kamienica Włoska* (Rynek Główny 7, Kraków) <http://www.starykrakow.com.pl/dawne-kamienice/rynek/rynek.htm> [dostęp: 29.03.2023].

B. *Kamienica Mennica* lub *Kamienica Margrabska* (Rynek Główny 47, Kraków) <http://www.starykrakow.com.pl/dawne-kamienice/rynek/rynek.htm> [dostęp: 5.02.2023].

Stara Mennica lub *Kamienica Hetmańska* (Rynek Główny 17, Kraków) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/krakow-kamienica-hetmanska-2> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Książęca lub *Kamienica pod św. Janem Kapistranem* albo *Kamienica Podparta* (Rynek Główny 26, Kraków) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/krakow-kamienica-pod-sw-janem-kapistranem-2> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Książęca lub *Kamienica pod Lwem* (Rynek 1, Opole) https://pl.wikipedia.org/wiki/Rynek_w_Opolu [dostęp: 4.02.2023].

C. *Kamienica Nyczowska* lub *Kamienica pod Murzynami*, *Kamienica pod Etiopy* też *Sub Aethiopicus* (ul. Floriańska 1, na rogu pl. Mariackiego, Kraków) http://www.starykrakow.com.pl/dawne-kamienice/florianska/ulica_florianska.htm [dostęp: 4.02.2023].

Kamienica pod Murzynkiem lub *Kamienica pod Murzynem* (ul. Piastowska 6, Pszczyna) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Pod_Murzynkiem_w_Pszczynie [dostęp: 29.03.2023].

D. *Kamienica Puchalskiego* później *Pałac Puławskich* (zbieg pl. Kilińskiego i ul. 3 Maja, Kalisz) <https://www.kalisz.pl/dla-turysty/zabytki/kamienica-puchalskiego,1332> [dostęp: 5.02.2023].

Kamienica pod Baranami, później *Pałac pod Baranami* (róg Rynku Głównego 27 i ul. św. Anny 1, Kraków) https://pl.wikipedia.org/wiki/Pa%C5%82ac_%E2%80%9EPod_Barunami%E-2%80%9D_w_Krakowie [dostęp: 29.03.2023].

E. *Kamienica Sołtanowska* lub *Kamienica pod Madonną* (ul. Ormiańska 22, Zamość) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/zamosc-kamienica-mieszczanska-pod-madonnasoltanowska-ob-sied> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Jana Starowicza lub *Kamienica pod Górale* (ul. Piotrkowska 292, Łódź) <https://lodzkierzeczy.blogspot.com/2019/11/spacer-szlakiem-rzezb.html> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Rodryga Mroczkowskiego lub *Kamienica Krakowiaci i Górale* (ul. Mokotowska 57, Warszawa) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Rodryga_Mroczkowskiego_w_Warszawie [dostęp: 12.03.2023].

Kamienica Bartoszewiczów lub *Kamienica pod Aniołem* lub *Kamienica pod Lwem* (ul. Ormiańska 26, Zamość) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienice_ormia%C5%84skie [dostęp: 4.02.2023].

Kamienica Celejowska albo **Kamienica pod św. Bartłojem** lub **Kamienica Czarna** (ul. Senatorska 11, Kazimierz Dolny) <https://kazimierzdolny24.pl/warto-zobaczyc/zabytki/kamienica-celejowska/> [dostęp: 29.03. 2023].

Kamienica Ariewowiczowska lub **Kamienica pod Małżeństwem** albo **Kamienica Szafirowa** (ul. Ormiańska 24, Zamość) <https://zabytek.pl/pl/obiekty/zamosc-kamienica-mieszczanska-pod-malzenstwem-szafirowa-arie> [dostęp: 29.03.2023].

F. Kamienica Schliffenów lub **Kamienica Kupiecka** (ul. E. Gierczak 5, Kołobrzeg) <https://kolobrzeg.eu/90-kolobrzeg-kamienica-kupiecka-z-xv-w> [dostęp: 29.03.2023].

Kamienica Wolfa Krongolda lub **Pekin** (ul. Złota 83, Warszawa) https://pl.wikipedia.org/wiki/Kamienica_Wolfa_Krongolda_w_Warszawie [dostęp: 29.03.2023].